M. G. H.

TANKAR OM SVENSKA FOLKBRISTEN,

MED VEDERBÖRANDES SAMTYCKE, UNDER EXTRAORD. MATHES. *PROFESSORENS* Herr Mag. JOHAN KRAFTMANS INSEENDE, TILL ALLMÄN GRANSKNING FRAMSTÄLDE UTI ÅBO ACADEMIES ÖFRE LÄROSAL, DEN 27. NOVEMBR. F. M. 1756 AF JOHAN BROWALLIUS, Österbotninge.

ÅBO, Tryckt hos Direct. och Kongl. Bolttr. i Storförstend. Finland, JACOB MERCKELL.

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken kopierades i december 2013 till Projekt Runeberg för korrekturläsning. OCR-texten kommer liksom bilderna från Kungliga biblioteket i Stockholm.

M. G. H.

TANKAR OM SVENSKA FOLKBRISTEN,

MED VEDERBÖRANDES SAMTYCKE, UNDER EXTRAORD. MATHES. *PROFESSORENS* Herr Mag. JOHAN KRAFTMANS INSEENDE, TILL ALLMÄN GRANSKNING FRAMSTÄLDE UTI ÅBO ACADEMIES ÖFRE LÄROSAL, DEN 27. NOVEMBR. F. M. 1756 AF JOHAN BROWALLIUS, Österbotninge.

ÅBO, Tryckt hos Direct. och Kongl. Bolttr. i Storförstend. Finland, JACOB MERCKELL.Kongl. Maj:ts och Svea Rikes Högstbetrodde MAN och RÅD, Så ock PRESIDENT, ÖFVERSTE MARSCHALK, Hans Kongl. Höghets *CRON-PRINSENS* GOUVERNEUR, Samt Kongl. Academiens i Åbo CANCELLER, Högvälborne GREFVE, **Herr CARL GUSTAV TESSIN,** RIDDARE, COMMENDEUR och CANCELLER af Kongl. Maj:ts Orden, Samt RIDDARE af Svarta Örnen. Nådigste HERRE!Svidiot täflade fordom med andre folkslag, at framvisa hjeltar, som igenom bardalekar vunnit store namn. Nu kan det til sin långt större fördel skryta af Män, som uti dygd, vitterlek och ädelmod hafva få, ja, nästan inga likar. De förre voro hela verlden til skräck; deras gjöromål stridde emot naturen, och deras händer rökte af blod: Deremot lindra de senare naturens brister, och äro för all borgerlig lycka grundfaste pelare.

Nådigste HERRE! EDERS HÖGGREFVELIGE EXCELLENCES vidt lysande exempel går såsom en häftigt brinnande fackla för dem, som af högt ädelmod vilja, och förmedelst oförliknelige egenskaper kunna gjöra samhället lyckeligit. Derföre prisa Svea inbyggare en blid Försyn, som satt EDERS HÖGGREFVELIGE EXCELLENCE på det höga hedersställe, hvilket EDERS HÖGGREFVELIGE EXCELLENCE nu så värdigt bepryder; hvarest DESS visa rådslag förvara Lagarnes helgd, och hålla *KONUNGENS* höghet i jämvigt med Folkets frihet; hvarest DESS öma försiktighet bevarar vårt k. Fädernesland, ifrån alt förfång af utlänningen, beskyddar hvarjehanda nyttiga näringsfång, och updrifver dem til alt större och större högd; hvarest EDERS HÖGGREFVELIGE EXCELLENCE i sin vård hyst den *TELNING*, under hvilkens skugga, Sverige en gång hoppas få röna sälla frukter af EDERS HÖGGREFVELIGE EXCELLENCES anlagde flit och möda, vid DESS

tilbörliga ansning.Men detta är ej nog. EDERS HÖGGREFVELIGE EXCELLENCES högtbepriseliga kärlek för vetenskaper, har skaffat, och lofvar än framgent lärdoms Gudinnorne, et säkert och ljufligit hemvist uti Manhem, samt har förmådt EDERS HÖGGREFVELIGE EXCELLENCE at åtaga sig Åbo Högscholes vård och styrsel. Ifrån denna källa leder hon äfven sin upkomst och sitt flor.

EDERS HÖGGREFVELIGE EXCELLENCES makalösa egenskaper, och oförlikneliga förtjenster, hafva således långt för detta ristadt DESS höga NAMN uti odödelighetens marmorstod, samt tillika intagit allas hjertan, och gjordt, at i synnerhet alle ärlige Svenske invånare mangrant äflas om den stora förmån, at få älska och vörda EDERS HÖGGREFVELIGE EXCELLENCE. Af samma drift vågar jag äfven at upoffra EDERS HÖGGREFVELIGE EXCELLENCE detta ohyfsade lärospån. Uptag derföre, Nådigste HERRE i detsamma såsom et i sig sielf fast ringa, men dock det största prof jag nu kan åstadkomma, af min djupaste och renaste vördnad för EDERS HÖGGREFVELIGE EXCELLENCES dyra Person. EDERS HÖGGREFVELIGE EXCELLENCE värdes äfven hädanefter med sin nåd uplifva och bestråla den, som räknar för sin högsta lycka at intil döden få vara

EDERS HÖGGREFVELIGE EXCELLENCES

underdånödmjukaste tjenare

JOHAN BROWALLIUS.*I. J. N.*

§. 1.

At et rikes välfärd förnämligast beror på invånarenas myckenhet, lärer någon så mycket mindre kunna neka, som et sundt förnuftSåsom det är omöjeligit at befordra et lands välfärd, utan hvarjehanda nyttiga näringsfång, så kunna desse intet sättas igång, utan en tilräckelig myckenhet af folk. Detta vitnar tilfullo Sir WILLIAM TEMPLE, då han uti sin *Essay upon the advancement of trade in Ireland* skrifver: *The true and natural ground of trade and riches, is number of people, in proportion to the compass of ground they inhabit*; samt straxt derpå: *The want of trade in Ireland proceeds from the want of people*, se dess *works* T. 1. p. 110. Likaledes säger d'AVENANT uti sin *Essay upon ways and means of supplying the War: at hvarest folcket är talrikt där äro handaslögder i gång och åtgång af inländsk afwel, der är välde och handel, och der upodlas landet och räntorne tilväxa*, se *Prof.* BERCHS *sätt at igenom Politisk Arithmetica utröna länders och rikens hushållning p.* 60. Ty antingen skal i brist af det senare, en del af näringsfången ligga under samt aldeles försummas, eller ock illa skötas och handhafvas. Deremot, hvarest folkrikhet är, der hielpa alla näringsmedel sig sielfve, allenast Öfverhetens öma vård och visa anordnande tilkommer; ja, tilfällen til näringar yppa sig i proportion efter folkets förökelse; jämför härmed hvad *Prof.* BERCH säger uti sin *inledning til allmänna hushållningen, cap.* 2. §. §. 8. 9. En rätt hushållning och tilräckelig myckenhet af folk, böra altså hielpas åt at giöra et land sällt och lycksaligt. En försiktig hushållning allena, kan väl något lindra den svåra känning man har af folkbristen; men at likväl de fläste olägenheter blifva qvar, lärer hvar och en eftertänksam finna. Naturen är väl en gifmild moder; men emedan vi efter Skaparens befallning skola föda oss i vårt anletes svett, så fordrar hon af oss flit och arbete. Men at få arbeten i gång, som äro vidsträckte och af stora påfölgder, det kan omöjeligen ske utan myckenhet af arbetare., de trovärdaste mäns vitnesbördEhuruväl den heliga Skrifts utlåtande uti detta mål, hvilket således lyder i *Salom. Ordspråksboks XIV. cap.* 28. *vers. Der en Konung mycket folk hafver, det är hans härlighet men der litet folk är, det giör en Herra blödig*, kunde giöra tilfyllest at bevisa sanningen af mitt påstående; vill jag dock til så mycket närmare uplysning, framdraga några fullgiltiga mäns meningar derom. Således kommer SAAVEDRA fullkomligen öfwerens med mig, då han i sin *Idea Princips Christiano-Politici* 66, *Symb. p.* 538. säger: *Regnorum robur in subditorum multitudine & copia consistit. Qui iis abundat pra aliis, is major princeps est, non qui plures status numerat: hi namque seipsis neque tueri se possunt, neque effendere alios, sed per suos incolas, in quibus unicum & firmissimum illorum ornamentum est positum*. Likaledes LAU uti *einrichtung der*

intraden cap. 1. §. 1. *In der menge des volcks wurtzelt sich die macht und reichthum eines Staats.* Jämför härmed hvad SÜSSMILCH skrifver, då han uti *Göttl. Ordnung menschl. geschl. och dedication til Konungen i Preussen* talar om denne sin bok sålunda: “Es sind hierinnen einige grunde und mittel, sowohl als die hindernisse der bevölkerung eines lands erhalten, darauf die macht und reichthum eines Staats beruhet. En tilbörlig myckenhet af folk, säger Herr ÖfverDirecteuren FAGGOT i sin tractat om *Svenska Landtbrukets hinder och hjelp*, p. 49. är et lands förnämsta egendom; ty lagen, agan och hushållningen kunna giöra dem spakfärdiga och arbetsamma til et Rikes sällhet och välmåga; men om folkets ökning ei främjes, jag vil ei säga hindras, så är det fåfängt at söka et rikes upkomst genom folkets dygd och flit.“ Följande ord uti Fransyska version af Ängelska *Spectator* 2:*dra delen* 4:*de disc*. förtiena äfven at anföras: *La richesse d'un païs consiste plûtot dans le nombre des habitans & le commerce que dans l'étendue des terres*. Och sedermera: *Le moindre sujet vaut tous les ans au Prince plus de dix Chelins, & ainsi par la perte de chaque ancien sujet, ou l'aequisition d'un nouveau, il perd ou gagne cette somme*. och en viss förfarenhet Hvad för en annan orsak bör, näst Guds nåd och välsignelse, gifvas til *Israëliternas* makt och välmåga, under *Davids* och *Salomons* regering, än deras stora myckenhet? Den kunde ei annat än vara grannarne til skräck. Likaledes ligger hufvudorsaken til Chinesiska folkets makt och rikedom uti dess talrikhet, som bestiger sig til 200. millioner uti et land som är föga mera än 5 gångor så stort som Sverige; derföre tro de sig vara, och äro äfven i vist afseende, det lyckligaste folk i verlden, jämför *Kongl. Sv. Vetensk. Acad. Handl.* första qvart. för år 1755. pag. 8. Tvertom, lärer ingen egenteligare orsak finnas til *Athens* undergång, än dess huglöshet at befrämja folkets tilväxt, se *Hollströms* disp. under *Prof.* BRINGS *Præs. de multitudine incolarum fundamento felicitatis civitis, p.* 8. §. 4 . Deruti voro Athenienserne sig sielfve olike. De lefva uti et odödeligit minne för sina visa lagar. Athen var fordom vetenskapers och konsters egenteliga hemvist. Men så mycket loford och förundran Athenienserne förtiena för desse omständigheters skul, få mycken last förtiena de för sin ringa omsorg at giöra sitt land folkrikt. Ty de voro så sparsamme på privilegier och andre nyttige inrättningar, at de, långt ifrån at locka folk til sig, skrämde dem aldeles bort, och giorde äfven dem missnögde, som redan voro under deras herravälde. Men *Romarena* voro försiktigare. De vinlade sig om at befrämja folkrikheten genom hvarjehanda nyttiga inrättningar. De antogo sine öfvervundne fiender mästedels til medborgare. *Quid aliua exitio Lacedæmoniis & Atheniensibus fuit quamquam armis pollerent, nisi quod victos pro alienigenis arcebant; at conditor noster Romulus tantum sapientia valuit, ut plerosqve populos eodem die hostes dein cives haberet*, säger CLAUDIUS hos TACIT. *annal. l.* 2. *c.* 8. *p.* 249. Genom sådane och dylike medel vunno Romarena den högd i makt och styrka, til hvilken föga något rike i verlden ännu stigit. (Jag håller för onödigt at här andraga desse medel, emedan de, med ganska stor behagelighet och hvarjehanda sinrika betraktelser, finnas anförde uti *L'Esprit des loix* 2. *Tom.* 23 *bok.* 21. *cap*; dock skola någre af de samme nedanföre vid tilfälle blifva inryckte). Romerska Riket var i sitt högsta välstånd, då inbyggarenas antal var som störst, och besteg sig i staden Rom allena til 14. millioner, om vi häruti skole lita på VOSSIUS. Men låtom oss gå närmare til våra tider. *Spaniens* makt var ganska stor under FERDINANDI CATHOLICI, CARL *d. V:tes* och början af PHILIP *d. II:dras* regering. Spanien kunde då fägna sig af vidsträckta och, hvad mera är, folkrika länder. Detta vitnar BOTERUS, då han uti sin bok *de præcip. rebuspubl. c.* 27. *p.* 162. säger: *Ab orbe condito, nulli imperatorum, regum vel principum, majus imperium obtigit eo, quo* PHILIPPUS *Indiarum & Hispaniarum Rex potitur, maxime cum Lusitanid regnum postremo sit adjectum*; han tyckes dock tämmeligen hafva skurit i växten. Men då dess makt var som störst, miste Spanien ganska mycket af sit forna sken. PHILIPPUS d. II:dre uträttade, genom sina baksatta anstalter och förvända försiktighet, bland annat så mycket, at förenta Nederland afskuddade sig det Spanska oket. (Man bör dock ej skiuta hela skulden på PHILIPPUS, ty ännu flere orsaker voro til Spaniens aftagande, som kunna läsas uti PUFENDORFS *introd. ad hist. præcip. Stat. Eur. cap.* 2. *p.* 88. §. 11. samt MEZERAY *abr. de l'hist. de France T.* 2. *p.* 184.) Sedermera började den Spanska makten alt mer och mer tyna af, besynnerligen som Konungarne sielfva, tycktes mera vinlägga sig om at minska, än at öka folkhopen, se *Hollströms Disputat. de multitudine Incol. &c.* §. 6. p. 11. FERDINANDUS CATHOLICUS föregeck redan på sin tid de andre med sit exempel, då han lät utdrifva många tusende Moriska och Judiska

familier utur Spanien, jämför PUFENDORF *l. c. p.* 71. samt VAYRAC *état présent de l'Espagne, bok.* 2. *p.* 46. Desse förde ut med sig otaliga rikedomar, och giorde at stora lands-tracter blefvo lämnade öde. FERDINANDI fotspår följde PHILIPPUS d. III:die, då han år 1609. utdref 900000. Morer. Men då Spaniens undergång tycktes vara oundvikelig, begynte det åter at repa sig, sedan Regenterne blefvo hogade, at, igenom hvarjehanda visa inrättningar, befordra folkets tilväxt. Ja, det steg sedermera til den högd, at *Auctor* til boken kallad *état politique de l'Europe, Tom. 1. p.* 125. säger: *Quoique l'Espagne ait perdu depuis la paix de Rysvik, elle est neántmoins plus* nogsamt bestyrka denna satz.6 €)°(ftikfante qu clle nétoit Mors. Det farv.ma vitnär R O U S S E T imerets des puufances de f Europé Tom, / . p. 6lS* On a vut fä ger h a n , la cour ä' Efyagne faire des entrepr-fes, que let Fffagnots »'aurotent järnais ofe tenter fetts le regne de leurs P H I L I P P E S . Samt p, 616. VEffagne »a done pai a fe flaindre ef arolr changé de maltre. La mation de Bourbon joutient glorieafement f bvnneur de la Ca/lille wieux encorer aue nen ont fait tes fnccesfeurs de C H Å R L E S V\ Mert jag fruktar ar hafva för länge uppehållit mig vid Spanien, och v II derföre vända mig til Frankriket. Så våt de gam- las fkrifter, som vår tids förfarenher, vitna nogfamt om detta rikets oförlikneliga makt. B O T E R U S , uti den of- vanföre åberopade boken, går härufi få långtr Cerrum efty Rega Francis acteo potentes fuisfe y ut fi ingento & prudtntiay qvantum viribiu factutatibw que vaiUufent, in ipforum arbirrio res Europce fif<e fuitfent Man lärer ej få mycket förundra fig öfver d e n h ö g d , fil hvilken Frankrike fligtt, när man befinnar, at det vid flutet af förflutne fecufo, Syfte innom fina grärrrfor ungefär 2o. millioner Invånare, jämför Gref de BOULA1NV1LL1ERS état de la France, extrait des memoi- res dresfét far tes bitendans än Roysunte, S U S S M 1 L C H von de* nen ver fader ungen des menftbi. gefchtP. 8 O» famt V A U - B A N S profet eCunc. dixme Royate. Detta antal bief dock anfenligen förminfkadt genom det fä kallade Nantifka edit- tets återkallande, i kraft hvaraf Eugonotterr.e blefvo ut-» drefne utur Frankrike. Ehuruvät det federmera repat fig, måfte man dock tilftå, at bemälte revocation var fKadeliga- re för detta rike, än det blodigafte krig,, T y de utdrefne voro ej .aHtn3ft til et flört antal, utan förde ock med fig fin idoghet, fina handtvårk och fabriquer; jämför hvad •Åuctor til mtmetres pcur fervir A /' bificire de Rrandebourg fager, då han T. /. 20&. feq. befkrifver de olägenheter, fom af denna källa härflöto, famt C irrevocabiliié de C eaie dem x t - - 7 de' Ndntes, 3. del, a . c4f). L A R R E Y har ej betänkande v i d , ar häraf "hänleda sila Frankrikes f v å r i g h e t e r , och fager i - bland annat fåledes, uti fin bi/t. d' Angieterre, T 4 , P. 6 f 6 . Cependant U Frak t c /V/? epuifée, let bommes & l argent lui manevext, etie a de la peine A trouver des foUaU pour fes armies, des ouvricrs pour fes mafiufxBures, des nhgacians pour fon commerce , .& aes Banquiers pour fes findntes. S-s billett de monnoje, fovt voir f épuifement de fes richesfes, & fet battiQes qveUe ferd coup fur tnup, celui de fes gf?>s ät gu er - re. E n g l a n d , Holland och flere länder, vifte at gagna fig af detta Frankrikets törfeende; och lockade ti! tig Calvini- fterne, hvaraf de värkeligsn äcniutic ftore f ö r m o n e r , fe Prof. B E R C H S PäUt. Aritbm, p. 36. famt F R A N C H E V i L L E S Sierfe de L O U I S X i f , r . a . P-CX39. Så framt df erföre en rätt hus- hållning, och omforg at bota folkbristen, som förorfakades af Nantifica ediclets återkallande, ej inart kommit til h i e f p , hade denna fiukdomen., til äfvcnryrs innan k o r t , giort en orufvelig värkan på F r a n f s a Rikskroppen Er.gelsnct ka» ej eller klaga öfver någon brist på makt och ftyika. D e t äger utom dem fora ho i Skottland och Irland, 7. millioner invånare, efter A C H E N W A L D S intygsnde uti fin Sr A/tts yvhfenjcbafft , p. 163, hvarmed Öfver * Direcf, F A G G O T i Sveujka Lan dtbruket s hwd, 01b bieip, jämte mån ge flere, öf- verensftätnmer. Derföre kan ock Engeland furyta af här* liga Manufakturer, vidfträkt handel, hvarjehanda nyttiga näringsfång och ftora rikedomar. Alla d^ffa ring äro fäl- la f r u k t e r , af ymnoghet på folk, famt en förfik tig hushåll- ning; j a , häraf bör orfaken hänledas, hvarföre Engeland o c k f å i v a p n e n , h a r kunnat trotza de mäktigafte riken. Konung H E N R I C d . VIII:de var p å fin tid d e n , u p p å hvilken mäft b e r o d d e , få väl krig som f r e d , uti större de- len af E u r o p a . N ä r til defTe omftändigheter läggesj at England kan fägna fig af härliga och fruktbärande l ä n d e r , B 2 iarerK r f r ! l J a r c f e n t n e d g i f v a , a t det bör r ä k n a s bland d e maktigaite riken i denna verldenes del. M e n man kan ej utan f o r u n d r a n betrakta d e t Jilla Holland, som .har likafom t r i u m p h e r a t of ver fiejfva n a t u r e n , o c h , o a k t a d t d e f s f u m p i r g a ö c i - a r r a k r i g a l ä n d e r , drifvit näringsfången riij en n ä - iran o t r o h g h ö g d . E h u r u v ä l man med M a l kan föga, at hela förenta N e d e r l a n d , i ftorlek e j ö f v e r g å r Svenfjca p r o - • B R m r s (f e - H o U J l r ' o m s D i # u U t - B R I N G S pr4 de multft, i»c, fund. / , / . Chilu % x j . p. , n) « nnas ock d e r , å t m i n f t o n e lika m å n

g a i n v å n a r e f o m i u v e n g e , men långt större rikedomar. PreuffifKe R e g e n t e r - v ä x t T f i ' ^ n ° , m V 1 i2 f ö r f a t t n i n g ^ ? b e f r ä m j a t folkets ti!- v ä x t fina l ä n d e r , derföre h a r ock Preuffe», o a k t a d t d e t m å n i r J l l a e ftigjC t i J d e n h ö § d > h v a r t i | e J 3 f t ' , E u r „ ° P s , f K e femhällen kommit. D å p ä f t e n f a r l ä m n ^ P S ' T ? I 7 £ 9 * ° c h I 7 I ° ' § r u f v e l i g a f ö r ö d n i n - • f r färr r Korrangen frihet å t . h v e m som ville, fio s , r k n r P n i i ä n d e r , han l o c k a d e ä f v e n til fig S a l z b u r g , f K e P r o t e f t a n t e r n e och a n d r e , med harliga för- m o n e r och p r i v i l e g i e r , h v a r o m k a n fes K o n u n a F R E D R I C d. bties Lepirves - be]krifning, citerad i förbemälte Höll- Jtromi Diftutät § 1 4 , p. G e n o m f å d a n e m e d e l , b l e f - v o h a n s länder f n a r t f o l k r i k e , oclr hans u n d e r f å t a r e v a l - maenrfp v ... , få *°„r o n ö d i g t , at anföra_ flere exempel fil b e v i f a n d e af mitt p a f t a e n d e , e m e d a n h v a r och en fom o f y e r v a g a r de a f v a n f ö r e a n d r a g n e , lärer n o g f a m t tfnna, at i n v a n a r e n a s myckenhet ä r et lands r e d b a r a f t e e g e n d o m at s ^ n ? ^ K t . o c h v ä l m å g a d e r p å oVederfäjeligen b e r o r , f a m t at Keifar A D R M N U S , ej utan ftor o r f a f ,• h a f t detta 5 ftt t a n x e i p r a K : Ampltari imperium bomivum adjtBione vetius, qvam fecuniarum copia malm, C Se S A A V E D R A L c. 66 Symb. ^.538.) ' , 'i x i p §. a. CJÉdan fåledes i i. §. tydeligen år å daga Iagdt, at O folkrikbeten år den varaktigafte grunden til et lands fållhet och välfärd, få följer deraf, at en Re- gering bör vara få mycket angelägnare om folkets både bibehållande och förökande. Det år en fkatt, hvars vård honom vid ftort anfvar år på- lagd. Och fåfom det år den förfta hushålls- regel, at vål vårda det man redan äger, altfå år det o- emotfåjeligit, at det antal folk man redan hafver, bör på det möjeligafte befparas och förfiktigt an- våndas, få at ingen del af en få förtråffélig egen- dom ligger fruktlös och Riket til laft, utan de ftör- fte förmoner århållas som åro möjelige. Men uti de Länder som redan åro plågade af folkbrist, bö- ra orfakerne dertil utforfkas, hvarpå man med all flit bör biuda tK: at rödja dem ur vågen och va- ra betänkt pä folkets förökande, jag tiltror mig med tåmmelig vifshet kunna fåga, at intet Rike har större orfak at klaga öfver folkbrist, ån vårt k, Fädernesland. Derföre är intet vårdare ämne för en Sveriges älfkaré, ån at gifva tilkånna få väl orfakerne til denna plågan, som medlen hvar- ' igenom den kan hämmas, och folkets tilvåxt be- främjas. At Sverige fordom varit nog folkrikt, vitna de gamla Nordifka folkflagens ftora utflytt- ningar til Spanien, Italien, Frankrike &c. hvar- om ibland andra den Franfke Hiftoriae-Scribenteri MEZERAY uti fin Abregé de l' bi/i. de Vrance T z, • f.. i$4, talar, då han ockfå vifar at detta var en B 3 orfak.1 0 M X 14 orfak til den i de fenare tider varande folkbristen har i Norden med de.Te ord: Ces pais de Daune- nmrc, de Norvege & de Svede etoient alors extreme- vient peuples, towsleurs habitans afriandcs au hu- tinf j embarqvoient ä /' envie pour venir piller des pais riches & fertiles. Evfin il en fortit tant, avi fment tnes ou qui s'babituerent en Prance, que ces v aites terres du Nord en jon t dépeuplées)usqv> ä cetie bettre. Om den forna folkrikheten i Sverige tala ^DAMUS BREMENSIS, SAXO GRAMMATI- H ' r! 2IEGLERUS med flere. Af de upråk- nade fåger ibland annat den filte: Bircam antiquam wr frf ™ 7 Potuis fe armare 14000. militum. ADA- MUS BREMENSIS gifver äfven ti!kånna Svenflta foikets myckenhet uti fin bok de [nu Danu med I] ande 01 d: l rxterea junt aliii numer o carentes ovionum populiJag år dock förfåkrad at en för- liktig hushållning 1'nart nog fkulJe giöra vårt Få- r f r " , K långt folkrikare ån det var fordom och ojaktehgen äfven få farligit f6r våra grannar at leka med. "Om en rått h u s h å l l n i n g f å g e r vår Vittre FAGGOT I. c. p. "tillika får gia?a Sve- .rige och Finland få folkrika och upodiade fom ^orternas vidd och godhet det tilftådja: fä fkulle ar 1 ftallet för Soooo, 450000. hela hemman kunna inråttas. Och når man då räknar åtmin- ftone 20. perfoner fmått och ftort folk på hvart hemman, fa fkulle fumman, i ftållet för 3. mil- l i o n e r 1 hela Riket, ftiga til p. millioner å Lands- bygden allena. Hvilken fumma kan få mycket min*€ x m mindre vara för flor tiltagen, som England råk-" nar til 7. millioner i dt land, faft det inbe-" griper bara 1000. Svenfka qvadrat mil, •och få-" ledes år c, gånger mindre til vidd och area, å n " Sverige tilhopa med Finland: lika som ock Eng-" land, efter de vittras otfago, som der varit re-" fande, ingen ting år af naturen och til jordmon" båttre, utan fnarare fåmre, ån vårt Fådernes-" land, faft England, genom god hushållning, myc-'6 ken koftnad och en folkrik myckenhet, år få op-" brukadt och förbåttradt, at &c.s< Medel, som til en fådan folkets förökelfe kunde bidraga, gifvas åtfkillige. Men innan jag rörer vid dem, vil jag anföra de efter mitt tycke förnåmfte orfakerne til folkbristen i vårt k. Fädernesland. " T ungefär 2. trediedelar af dem som dö i " barndomen, dö genom vanfkötfel och vårds-" löshet famt brist på förfarne Låkare," år en lat våPkelig som bedröfvelig fanning. Det år ockfå en hufvudorfak til folkbristen i Riket. Såfom bar-* na - åldren år den

laggrannafte, altfå fordrar den en befynnerlig och ganfka öm vård och anfning. Men förfarenheten vifar beklageligen nogfamt, hu- ru litet detta i akt tages. T y , fåfom Herr Secret, WARGENT1N anmårkt uti Sv. Vetenjk. Acctel. Bandi* fcr j ' f f , fifict CjV. p. 251. omkomma årligen i Sve- rige öfver 500. barn genom mödrars och ammors caktfamhet eller få kailad våda* "Det år dock" §• 3- " ingen$ X B "ingen' tvifvel," fåger han vidare, "at ju långt "flera på det fåttet omkomma, som ej angifvas der-» "före, och at ånnu mångfaldigt flera låikadas, at "de aldrig få någon hålfa." Lappar,ne kunna lä- ra ofs at bevara barnen för fådan våda, och Ita- lienarne hafva upfunnit en machine til den ån- dan. (d) Bemålte Herr Secreterare har ockfå l. c. p. 24$. obferverat, at koppor och måsfiing dö- da nåftan dubbelt mera folk på landet ån i ftå- derne i proportion. Månne icke fkilnaden bör til- fkrifvas brifl: på fkötfel och tienliga läkemedel på landet? Detta kunde ganlka mycket, ja, nåftan aldeles lindrås genom förfarne Läkares förordnan- de på landsbygden, hvilka ikulle genom kopp- ympning rådda största delen af dem, som eljeft af kopporne bortryckas. Vidare, kunde hvarjehan- da hålfobrytande ofeder genom förfarne Läkares inrättande på landsbygden aflkaffas. Til exem- pel, uti Vet. Acad. Handl. fbrfla qvt for 1741. p. 30. feq. vifes at den i Finland gångfe barnafiukdo- men Bor/i förorfakas af barnens där brukeliga lö- gande i kallt vatn, famt deras myckna och haftiga flyttande utur köld i värma, och tvärt om; famt uti [i(ia qvart. för 1742. p, zSz. at barn få fallande fot derigenom, at utflag på hufvudet genom otien- liga läkemedel drifves in i kroppen. Hvad nytta af förenåmde omftåndigheters förekommande kun- de vinnas, fynes deraf, at om ej flere barn i pro- portion 00 Se Vcten[k* Acad, Hand/, för 1740. 3, qvart, p, 35-3,m)K ~B -i* portion dödde på Landet ån i Ståderne, voro öf- ver (5ooo. mennifkior årligen derigenom befpar- de. (e) Til barnens confervation år ock nödigt, •åt barnmoderfkor åro mänga och förfarna. 1S00. barn komma årligen i Sverige antingen döde til veriden, eller ock aflida ftraxt efter födlien C/T). Hu- ru många lif, som med tiden ganlka mycket fkul- le gagna det almårinä, kunde icke altderföre ge- nom en rått vård och anfning, famt förfarneLäka- re förvaras ? §• 4. 11nflyttningar "öfver g r å n t f e n g e n o m fiöfartie I J famt rymmande," kunna ej annat ån min- Ika folkhopen. Ehuruvål vi nu mera ej hafva få mycken orfak at klaga öfver fådane utflyttningar 5 måfte vi dock tillta, at de.underftundom fke. Härom öfvertygar ofs förfarenheten nogfamt. Ty, ibland fke deffe utflyttningar öfver gråntfen, af få- dane som begått något brott, och fåledes af fruk- tan för ftraff gripa til flykten; ibland af andre» måft genom fiöfart, då båtzmånner och flere fom fara ut_ på fkepp, för hvarjehanda orfaker (kuld låmna (it Fädernesland, och fåttja fig ned på främ- mande botn(^). Til at i gemen förekomma få-, C dane (e) Se Vet, Antd< Handi, Jifia qp, ijf ^, p. 048. (f) Ibid. p, ayi. (g) Orfakerne til deffe utflyttningar, ätminftone til ftö.r< "3 delen, grunda figJpå någon odygd. Detta är oemotfä-*4 ®)0(& dane utflyttningar torde vara bäft, och derjåmte med en fund politique måft öfverensftämmande, at igenom hvarjehanda vifa inrättningar öfverty- ga inbyggarena, at de hafva äfven få flora förmå- ner, och äfven få tilråckelig näring hemma, som \ andra lånder. Men hvad de utflyttningar angår, fom fke af Sjömän, få kunde de äfven derigenom, til itågon del åtminftone, hindras, om fådane per- foner, som om fin ftadighet och fit upförande in?- tet åga befynnerligen godt loford, famt de fom åro utfatte för några fvårig - och äfventyrligheter, til ex. åro i gåid och fkuld, inveklade i farlige pro- Jeligit i anfeende til dem fom, til undvikande af nägor väl- fcrtjent flraff, rymma til andra riken. Men at äfven dera» gjärning, fom, uran något förut begån<>it brott, fätra fig ned hos främmande, gemenligen härflyter af odygd, finner taan handgripeligen. T y , månne den kan berömmas för dygd och ärlighet, fom, oaKtadt det förfvar, den ogemena fakerhet och mycket annat godt, som han årniuric i fit Fä- dernesland, lämnar detiamma, då han likväl finner at folkr . bristen derftädes är ftor» och hans tjenft fåledes högft af nöden? Dygd oeh ärlighet låter fannerligen intet nägre för- moner, mindre någon utländfK flärd och fåfänga, draga fig ifrån fit fofterjand, då det är fatt i förenamde tilftånd. Der- före, til förekommande af åfvannämdr och iooo:de andre olä- genheter, är det lika nödigt för en Öfverhet, at med all forg- fällighet fortplanta lättfKaffens dygd och GudsfruKtan i fit rike, som at förfKaffa fig månge underfåtare. T y den fan- »ing flår i evighet falt, at Gudsfruktan är nyttig i all ting. Om derföre denna väfenteliga delen af mennifkans lycka, |ag menar Gudsfruktan, är borta» få är det föga beväntm k B * 5 proceffer, lefva i oenighet' och trätor med fina huftrur m. m. ingalunda fliulle tillåtas at följa (kepp, som fegla på utlåndföa orter. Afven bör man derom vara f o r g f å l l i g , at fådane fiömåns förplågning, belöning och friheter, til alla delar fvara deremot, som dylika perfoner åga hos ut- länningen» § • MAn kan ej utan rörelfe befinna, u at folk ge-M nom elak diaet, öfverflöd uti mat och dryck," famt i fynnerhet hvarjehanda

ftarka drycker, för-" jfpilla både hålfa och lif." Huru månge åro icke de, äfven i vårt Fädernesland, som på fådant fått , G a lika- med all den glanrs, som annars kan finnas i et borgerligic famhälle; men om derjämte en naturlig dygd och ärlighet faknas, få är hela lefnaden full af oroligheter och elände. Mennifkan , som naturligen och i grund af GUDS allvifa ordning, är den förnämfta och ädlafte egendom, blifver i den händelfen förvänd uti det aldrafarligafte gift, som är j ftånd at gjöra en bedröfvelig ända på altfamman. Jag haller alrfå före, at Präfterfkapet icke allenaft af GUDS up- penbarade ord, utan ock af naturens ljus borde öfvertyga flne åhörare, om deras plikt och fkyldighet emot fin Öfver- het. Ja, en fund moral borde bättre och alfvarfammare drifvas, än der gemenligen fker, Atminftone borde de, hvil» kas gioromål och upförande tjena andre til efterfyn, utan at mifstaga fig uti det som dageligen förekommer , veta hvad godt och ondt är. Så längs egennytta, yppighet, högfärd, flård och fåfänga, med et ord, finnligheter tjena en mennifka för driffiäder uti hennes gioromål, få ärhålles aldrig någon iann och beftändig lycka,. ,il K ii Jikafom båra liånder på fig fielfve 7 Sådane hålfo- brytände ofeder åro icke allenaft i fvang i ftora ftåder, utan ock i de fmå, famt på landsbygden: Vi fe huru gemene man och almogen froffar på fit fått, famt de förnämare på et fått, fom år långt koftfammare, men åfven få fkadeligit, ja, fkade- ligare. De förre förfpilla fin hålfa och fit lif må* ftedels genom brånvin; de fenare genom hvarjehan- da utlåndfka ftarka liqueurer. Ehuru bågge uti detta mål fela, kan dock med ftörfta fog fågas, at man uti de ftörre ftåder, fport långt bedröfveligare vårknjngar af fådane oordenteligheter, ån i de fmå och på. landsbygden. T y at hetfig feber, och flag.Vfyn- nerhet, åro mera gångfe i Stockholm ån på landet och i andra ftåder, dårtil lårer ei någon fåkrare orfak kunna gifvas, ån en oordenteligare lefnad, öfverflöd i mat och dryck, famt i fynnerhet et omåt- teligit bruk af allehanda ftarka utlåndfka liqueurer (fr), Håraf kan man åfven låtteligen finna orfaken, hvar- före folket gemenligen hinner til långt högre ål- der på landet, ån i ftåderne. Men genom hvad me- del fkola deffe ting botas ? Genom god ordnings införande , få i ftåder fom på landet. Genom förbud, få vål af brånvin, fom andre ftarka och fkadeliga drycker , eller åtminftone påbud om et ganfka infkrånkt bruk af de famma. Defsutan borde ock elak diaet, öfverflöd, yppighet, med et ord, all oordentelig lefnad, få mycket möjeligit år, förhindras. Sådane anftalter fkulle utan tvif- - • • . : vel (,b) Se Vet, <ic. H, fijla qy. I 7 f ? , p, 2 JO*m x i - * ? vel förlånga mången inbyggares lif, ochgjöra en fådan välmående och fkickelig at tiena fit Fäder- nesland, fom nu förnöter fin tid uti frofferi och dryckenlkap, famt derigenom fkadar både (ig och andre på mångahanda fått (?) •>, §.<5. YkringsUsheten år en af de förnäm (la orfaker x V til folkbriften, och et af de våfendteligafbe hinder för folkets tilväxt uti värt k. Fädernesland. T y , derigenom hindras folket at para fig, ehuru benägne de ock der til annars vore, Brift på nå- G 3 ring («) Det är intet nog, at en froffare och drinkare förfpil- ler fin häl fa och förkortar fit eoit lif, han är derjXmte en lördömelig uphofsman, til oenighet, rrätor och fisgsmsl* fom ofta it ad na i lifsfpillan. Ja , han fätter fig ur ftånd , af behörigen fköta både enfkilte och aiimänne gioromål, hvarigenom det allmänna mycket lider, och han fielf fätter fig i fattigdom och ufeihet. En öfverfiödig Jefnad i mat ock d r y c k , äfven fom all yppighet, liknar en frätande eld, fom ärfordrar mycket. til fit underhållande. Och emedan man på ärligit f ä t t , och efter G U D S anordnande, mäfte fö- da fig i fin anletes fve.tr, fä är det fom med rättvifa för- v ä r f v a s , ei tilräckeligit ac underhålla en yppig och öfver- fiödig lefnad. Derföre rnåfte den, fom är en träl .af yp- pighet och 'öfverflöd , kalla tättvifa och famvete und^r bänxen , och vara betänkt på olagliga vägar och konftiga iilgrep. Sä är det. Den ena odygden räcker den andra han- d e n , och alla ftämma deruti öfverens, at de ftörta mennL- fkian i olyckor och elände.. Det land är fåledes ftor med- ömkan värdt^ fqnvär. upfyldt af yppige invånare, (; t»8 $ X B ring, och tilråckeliga medel at underhålla huftru och barn , tvingar mången at aldeles lemna åk- tenfkaps ftåndet. Det allmänna kommer fåledes i miftning af månge medlemmar. Andre åter få< ganfka fent tillfälle at gifta fig, och nödgas i brift af näring lefva den tiden ogifte, då de inviteras af fielfva naturen til parande. Barnen, fom de un* der den tiden kunnat fkaffa til verlden, komma fåledes ej det almånna til gagns. Men fåfom hvar och en af den närande hopen, öfver en kam un- gefär kan (kattas emot en 700. dalers faftighetj få fynes klarligen, at det almånnas förluft, då den* na fumman, i anfeende til generationerne, mång- falt fördubblas , genom fådane coelibater blif* ver otroligen ftor(*). Man finner fåledes ganlka lått, huru Ikadelig näringslösheten år uti et famhålle; hvarföre ock uti alla vålbeftålta riken, de möjeli- gafte och förfiktigafte mått och fteg, åro tagne, til denna plågans hämmande. En fådan näringslöshet gifver ockfä anledning dertil, at icke få Svenfka underfåtare lämna fit Fådernelland, och fåtta fig ned uti fådane lånder, hvareft

de fe fig kunna haf- va tilråckelig utkomft. §• 7. u DÄ/?, famt andre morbi epldemici eller farfoter, JL "til ex. koppor, måsuing, m. m. " fåfom de, (O SE Herr PRjESIDIS AcAdent, företåfningÅr Mti LÅndt- bnsb, bhlloe i kbo böftterm. 1746, (4g, a f , 4 0 .€ l) ° C t p de, hvarfom bålft de få något inrymme, altidlem- na några bedröfveliga fpår efter fig; altfå kunna de ej annat, ån bidraga til folkbriften i vårt k. Fädernes- land. I fynnerhet har man nogfamt i Sverige, rönt fkadeliga vårkningar af koppor och måslling. Vårt kalia och funda climat år orfaken dertil, at vi ej plågas få mycket af påft och andra fmittor, fom de födre lånderj dock vifar årfarenheten, at vi ej kunna gjöra ofs aldeles fåkra för dem. 171 o. års peft gjorde grufveligare förödningar hos ofs, ån at den fkulle kunnat falla ofs ur minnet, at för- tiga flere exempel. Men fåfom det år en förmon för en anförare, at kånna fina fienders flyrka, de- ras^ fått at Ikada, på hvilka ftållen och vid hvilka tilfållen de plåga gjöra inbrott, famt huru de ut- breda lig, aitfå år det af ftörfta nödvändighet för en regering at låra kånna fiukdomarnas natur, orfa- ker, tilhåll och utvidgande uti defs land. Denne var affigten med förtekningarne på de döda, fom började hållas uti London år 1604; fådan frukt kunna ock vi vånta af vårt förtråffeliga Tabell- vårk(/). Vidare, fåfom ingen lårer kunna neka, at ju botemedel för hvarjehanda fiukdomar åro nedlagde uti naturen; at en ftor del af dem kan hämmas, genom god ordnings införande och al» Jehanda fkadeliga ofeders affkaffandej famt at fmit- tor kunna genom tjenliga medel dåmpas, eller ock (/) Om detta kan mera läfas uti Sv, V. 4, H. jifia av, *77/» t*g> 243. 544*t X B ock i tid aldeles förekomm as, fäfom uti alle vål- beftålte riken år gjordt emot p å f t e n (w) ; altfå lå- rer hvar och en medgifva, at all uptånkelig flit och omforg år uti detta mål nödig. Om kopp- ympningen fkulle komma igång, blefve utan tvif- vel många lif derigenom befparde. Håruti hafva andre nationer föregått ois med exempel. Circajfer- ve och CaffiUka bafvets grantzeboar, hafva från ur- åldriga tider brakat ympa kopporne på fina barn. Turkarne och Cbweferue hafva åfven famma fed. Engländarne hafva år 1746. inrättat et hus, til fköt- fel för dem fom af koppor blifvit antaftade, och til i n y m p n i n g på dem fom ditfåndas, at prae- fervera fig mot detta onda. Likaledes år kopp- ympningen i brak uti Schveitz O) . Förfarenheten. vifar tydeligen, huru lyckeligen de gådt igenom kopporne, på hvilka de blifvit ympade. De la CONDAM1NE har uti (in memoire fur V iwadatmi de la fetite verole, ingifven til Parifijka Veienjk. A* cad. 1754. obferverat, at genom koppympningen af 1000.de undertiden ej dör en enda, och efter Itrån- gafte uträkningen allenaft en af 37(5. då annars efter naturens vana, 50 af famma antal nemiigen 376. måfte fåtta Iifvet til. Härvid förtjenar at an- föras et utdrag af de la C 0 N D A M 1 N E S memoire, hviiket finnes öfverfatt uti H A N S EXCELLENCES GREF ~TES- (w) Se V. A, H. fijla qv. j t f f . p. 0,43. (») Se om alt detta H A N S E X C E L L E N C E S G R E F V E T E S - S I N S bref Hl H A N S KONGL» H Ö G H E T CRON - PRlNTZENy V.dra Tom, 18* p. 188»®~ X B 51 T E S S I N S brcf til HANS KONGL. HÖGHÉT CRON• PRINTSEN z,dra Tom. \S, bref pag. Jp2. få lydande: Det år bevift, at en fjortonde del af dem fom dö" bland månnifkor, d6 af koppor. Af 2oooo:de," fom in allés årligen dö i Paris, börtryckes fåle- '4 des öfver 1440. af denna grufveliga Jiukdomen." De fom förklarat fig för hufvud ovånner emot in-'4 ympningen, påftå, at igenom denfamma en dör'4 af 50., fom dock år fallk och oriktig uträkning.'4 Men om vi ock medgifve defs beftånd, få följercé deraf, at af 1440. inympade behålles 1411. vid 4 Jifvet, och blifver fåledes tydeligt, at igenom ino-'4 culation kunde frålfas årligen öfver ^400. inbygga-'4 re i Paris allena, och öfver 28000. månnifkor i hela44 landet, få framt den uträkningen åger beftånd, at44 hufvudftaden utgjör en <zo:de del af Riket." H A N S EXCELLENCE applicerar federmera p. 194. detta til vårt k. Fädernesland, med följande ord: " O m " endaft 30000. månnilkor dödde årligen öfver he-'4 la Sveriget, och en i4:de del deraf i koppor, f å " vore årliga förluften i Riket något öfver 2000." igenom denna farfoten. Når nu medelft inymp-'4 ningen ipoo:de lif råddas, utgjör det på 10. år 44 19000. månnifkor, och når dertil lågges defTas til-" kommande afföda, få år lått at fluta, det ingen'4 härjande hjelte ödelägger verlden få hårdt, fom '4 ju icke den Herren ymnogare riktar jorden, fom44 ofvervinner den ogena fördom man fäller e m o t « koppornas inympning." Likafom håraf år oftri- «igt, at koppympningen fkulle rådda ganfka mån-a* ® X IÉ ' ga lif; åfvenfå, om de förfiktigafte och möjeligafte medel fkulle användas, til andra farfoters och fmit- tors dämpande, tror jag at en fådan flit (kulle nog bidraga dertil, at folkbriften fnart blefve drågelig. §•8. Ä T nrijjväxt uti et land efomoftaft dödar myc- ket folk, år en fak, fom jämväl beftyrkes af förfarenheten. Emedan vårt k. Fädernesland, få vål fom andre länder, haft fin del af denna plå- gan, och derigenom vårkeligen förlorat icke litet folk, altfå lårer ingen undra på, at jag råkftar denfamma ibland orfakerne til Svenfka folkbriften: Det år ej mycket långe fedan då vi rönte , uti hvad elände folket bringas

genom mifsvåxt och hungers nöd, och då vi fågo mången Svenfk in- byggare fvålta ihjäl. Hade vi tilråckeligare antal af åkerbrukare, och mera til åker uptagen mark» vore en nödig och trefven kundfkap uti landthus- hållningen , almånnare ån den vårckeligen år, få Ikulle, med GUDS hiejp, mifsväxtens olägenheter blifva långt drågeligare. Om uti fruktfamma år, tilråckeliga fpannmåls förråd blefve infamlade uti magaziner, (kulle i ofruktfamma år, mångens lif blifva råddadt, och ej få mycket folk dö af hun- ger. Ja, om i ftållet för öfverflöd, och i fynner- het det förgiftiga brånvinsbrånnandet(o), fparfam- het (o) Huru fvårt det varit at infnränka och afficaffa bränvinsbrännandet, veta ajle, fom hafva fig hälft något bekant Rikets tilftånd för de näft framflutne tiderne. Såii, X ti Z S het och en rått hushållning Ikulle få (It tilbör- liga rum , få ågde Svea invånare bröd til öf- verflöd. Hvad fördel fkulle icke derföre, fåda« ne förliktige anftalter tilfkynda et land, fom har ftörfta fkål, at. klaga öfver brift på tilråckelig myckenhet af fojk? §• 9', MEnnifkiornas medfödda ondlka, och obändiga luft at fkada hvarannan inbördes, har gjordt Krigandet til en fvår nödvändighet. Hvad kan^va- ra grufveligare, ån at fåttja många tufende mans lir på et vågfpel, och at likafom upoffra dem alla D ^ åt länge G U D välfignar landtman med goda ä r , ftär föga at V..tr ^Ct .a .^10s honom i detta mål. T y hans lilla eftertanka furqväfjes af en gammal infupen v a n a , f o m , med befynner- ngic nöje, dageligen drifves högre och högre igenom bran- vinskappen. Men när G U D ftraffar landet med fvåra år,: fa at allmogen jämte andre lida hungers n ö d , och bran- vinet intet hindrar eftertankan, då är t i d , at fatta de efter- trycKeligafte anftalter emot denna förgiftiga ovana. Den fiore och aldrig tilfylleft beklagelige hunger, fom nu är u d landet, öfvertygar allmogen d e r o m , at befparingen af ° e n *P a n n e m å l , fom til bränvin blifvit tilvärckad, vore högftriödig, at rädda dem ifrån döden, hvilken nu värkeli- gen föreftår. M a n kan derföre med fäkerhet föreftälla fler, at a l l m o g e n , uti detta ulla tilftånd, vore aldéles re- oebogen , at bortbyta fine pannor emot fpannemål. Et jyckeligit och välfignadt byte ! Ja , den dag , på bviU ken detta »blefve bellutic och faftftäldt, borde årligen firas fafoHi en helgedag, ä44 S)°(& åt dödent likval måfte man underflundom , til råttvifans bibehållande , och til undvikande af et flörre ondt, gripa til fådane medel. Dock lårer hvar och en medgifva, at man ej bör betjäna fig af d e m , utan då inga andra, fom åro mindre1 fkadelige, kunna ftålla faken til råtta, jag tron- at, om denna förfiktighet brukades, fkulle ej den ljufva freden få ofta brytas, fom nu gemenligen v fker. Huru illa handla icke derföre de Regenter, fom begynna flora krig, för Iumpna och fmå or- faker fkuld , och ofta upoffra flora folkhopar åt fin egen åregirighet? Men de tappa härigenom- långt mera, ån de v i n n a , ty då de förfvaga och underkufva andra, utmatta och förfvaga de fig afven fieifve. Konung PYRRHl exempel vifar nog- famt, at krig fkadar efomoftaft, få väl den fe- grande, fom den öfvervundne makten. T y fedan han uti 2.:ne flaktningar öfvervunnit de Roma- re, fade han: Jag ar fårlorad, om jag vinner den tredje. PLUTÄRGH. Likaledes bevifar kngeljke SPEGTATOR i. Tom. 2. och difc. at Konung LUDVIG d. XIV. uti Frankriket, genom fina lång- variga krig och näftan ftåndiga fegrar, méra tap- pat ån vunnit, emedan han förlorade långt flere underfåtare, ån de voro, fom han bekom genom freden, jämför Pontins difp, under herr Prof. MENNANDERS pr<ef. de utilhatib. fluetif. ex inito] nator. denatorumque calculo. Men vi behöfva ej föka bevis hårtil, hvarken utur ålderdomens mö- gliga g ö m m o r , eller utur andre nationens exem-)°(| i pel. Det beklageliga öde, fom Sverige intet lån- gefedan undergick, beft>rker fullkomligen denna fanning. Til hvad elånde blef icke vårt k. Fä- dernesland bräkt, under konung CARL d. Xll-.tes regering? Midt under denne Hjeltens fegrar, och då Sverige var en fkråck för utlånningarne, blef det utblottadt både på folk och penningar. Det blef då fa utmattadt, at, efter det olyckeliga {la- get vid Pultava, Sveriges undergång tyktes vara ©undvikelig, ehuru det då ej förlorade fårdeies mycket folk. Kan man då icke med alt fog, råkna det Itåndiga kriget, fom fördes under Ko- nung CARL (U Xlhtes regemente, ibland orfaker- ne til nuvarande folkbriften uti vårt k. Fäder- nesland? Jo vifferligenj ty Sverige förlorade fan* nerligen mera, genom högftbemälte Konungs fe- grar, ån genom fJt fifta olyckeliga krig med Ryft- land, ehuruvåi den förluften var anfenlig, och få- ledes åfven nog öker den klagan , man nu hö- rer öfver litet folk (/?). Derföre böra vi vara få D 3 myc- (p) Utom det, at hela naturen har affKy för blods- utgiutelfe, få ä r Krig och örlig på flere fatt, orfaken til attigdom p å folk* T y i krigstider förfpilles mycket f o l k , - det fom värre å r , de frifkafte af manKön, i fine bäfte a r , dä de vore fftickeligaft at föröka antalet på de n ä r a n - de lemmarne , uti et famhällé. Krig föder hunger och fat- tig o m , är hela riket til befynn'erlig tunga, ödelägger heJä' tratter och l a n d f k a p e r , hindrar näringsfångens rätta och na- ^ at näftan ingen t i n g , giör f å . f n a r och bedröfvelig ända p å mycket folK, fom. krigande.%6 i l)o(g*

mycket mera mone o m , at bibehålla et Hän- digt lugn, fom freden allena, nåft GUDS väl- fignelfe, Kan gjöra et land vårkeligen lyckfaligt. och välmående. Deffe åro nu B. L. de efter mit tycke för- näm fte orfakerne til foikbriften , uti vårt k. Fä- dernesland j jag vil nu genaft , utan v i d a r e uppehåll, handla om de medel, hvarigenom Sverige kan ärnå foikrikheten, fåfom den för- nämfte och v a r a k t i g a it e grunden til et lands välfärd. §. 10. /ST, igenom coloniers inflyttande? öka folkhopen. k / | uti vårt k. Fädernesland, det (kulle viderligen. ej tilfkynda ofs mindre nytta, ån andre nationer derigenom hafva vunnit. I fynnerhet har Prettf- fen, genom fådane colonier , ärnått ftora förmå- ner , och äger deraf fin mäfta ityrcka. Sådane efterdömen böra bringa ofs därhän, at, på alla möjeliga fått, locka in utlänningar af den näran- de hopen , fåfom konftnårer, handtvårkare, landt- brukare, m. m. Befynnerligen vore^ delfe inflytt-, ningar nödige för Finland, hvareft få många trak- ter åro obebodde, oeh få mycken mark oupta- gen. Landets naturliga fruktbarhet, och ftora vidd, fkulle vifferligen kunna gifva mångdubbelt mera folk, än det nu hafver, lin tiiråckeliga nä- ring* Medlen at locka in utlänningar åro 1:0 Be- löningar, famt at de någon tid i början, få vara . . ..frie€ !)o(& 57 frie för publique utlagor, och derjemte åtniuta hvarjehanda privilegier. När de fåledes blefvo öfvertygade derom, at de kunna befittja ftörre förmåner hos ofs, åi) hemma hos fig, och i an- dre länder, torde de ej hafva fårdeles betänkande vid, at lemna fina hemviften, och fåttja fig ned på Svenfk botn. 2:0 At främmande religioner hos ofs lidas. T y , fåfom någre, oaktadt de fkulle få ftörre förmåner hos ofs, än annorftådes, likväl ei torde vilja flytta hit, få framt de ej fkulle få be- hålla lin religion, altfå torde det vara af nöden, at lemna fådane en fri öfning af fin egen religion. De kunde dock förbjudas, at utfprida den famma, och draga^ andre in uti fine vilfofatzer. Jag tror dock at månge, då de fågo fin goda utkomft hår i lan- det, ej (kulle vara få motftråfvoge at antaga vår religion, befynnerligen då Pråfterlkapet, tillika fkuile använda all flit, at öfvertyga! dem om den- fammas vifshet och företräde framför deras. Det- ta fkuile vinna få mycket båttre framgång, om dem, fom ville omvända fig, lämnades ftörre förmåner, an de andre. Men jag vil nu tala om et annat flags colonier , fom ockfå fkulle tilfkynda vårt k. Fädernesland icke liten nytta. Folkets flyttande innom riket, ifrån lådane orter, hvareft förmyc- ket folk år, til fådane, hvarefl: förlitet deraf finnes, fkuile utan tvifvel ganfka mycket förekomma, få väl oreda och villervalla uti näringsfången på de •förre, lom fattigdom och [elände på de lenare ftållen. Uti Våftergiötland, Våffmanland och Da- : - .. larnem x © larne kräla folk fåfom myror, och om inbygga* rena dårftådes ej hindra hvarannan uti lina nä- ringar, kunna dock deffe landfkaper, utan någon fårdeles affaknad, meddela folk åt andre, l'om åro mindre folkrike, ja, hafva ftörfta brift på invåna- re. Finland kan med alt fog räknas biand deffe fenare. Det år fannerligen underligit, at et land, fom af naturen år vålfignadt med hvarjehanda ri- kedomar, måfte klaga öfver få ftor folkbrift. Jag tror dock fåkert, at, om landets naturlige förmå- ner vore mera kunnoge, månge, igenom Rege- ringens förfiktige fteg,, (kulle kunna lockas at fät- ta, fig ned hårftådes. Enom tidigare giftermål, ån vanligit år uti " vårt k. F ä d e r n e s l a n d f k u l l e , utan all tvif- vel, folkets tilvåxt a n f e n l i g e n befrämjas. Alt- för t i d i g a giften föreflår jag icke, ty de haf- va ftora ölägenheter med fig. Men om folket (kulle gifta fig vid den ålder , fom giftermål ef- ter Sveriges lag åro tillåtne, fkulle det vifterli- gen tillkynda riket ganfka ftor båtnad. I brift på näring, och tilråckeligit underhåll, nödgas nu mån- gen, antingen hela fin lifstid, eller ock vid båfta åldren, lefva ogift. Derföre vore af nöden, at, igenom hvarjehanda p r i v i l e g i e r och underftöd, famt andre författningar, upmuntra och tilhålla folk, at ingå Ikåligt t i d i g a giften Qf). Til ex. §• i r . öde- (^) Sådane upmuntringar böra förnämligaft, ja, endaflWl)°C II- ödemarker, fedan de blifvit uptagne (V) och ref- vade , kunde jämte någre friheters åtniutande, lemnas til dem, fom af den arbetande hopen vil- ja bygga tidiga hjonelag; nyfsgifte perfoner kun- de hugnas med et eller fiere års befrielfe ifrån publique utfkylder eller ock viffa premier tålde - __________ E las angå de närande lemmar» T y , fåfom ftåndsperfoners barra •hälft vi lja följa fina föräldrars "fotfpår, och fåledes ej bl iF- va handtyärkare, landrbrukare o, f. v. altfå fynes det ej färdeles båta riket, at de förnämare ingå tidiga giften. Det händer väl underftundom, at de närande lemmars barn läm- na fina föräldrars näringsfätt, och blifva tärande lemmar i famhället; men detta borde äfven aldeles hindras, få at de närande lemmars barn ej finge komma til någre Crono- beftällningar, få framt ej ibland dem fnulle finnas någre få kallade genies fuperieurs, hvilka gåfvo riket hopp om nå- gon befynnerlig vinning och nytta. Härvid vil jag äfven nämna, at om de närande lemmar fkulle vara i mera anfeen- d e , och ej blifva få föraktade , fom härtils gemenligen fkedt, fkulle, utan tvifvel, folket med långt ftörre behag lefva uti den hopen, och då fkulle äfven ftåndsperfoner, ej hafva få mycket betänkande vid, at låta fina

barn blif- va närande lemmar; hälft fom de fenares tilftånd, gemenli- gen är fällare än de tärande lemmars» (r) Sådane uptagor kunde med befynnerlig båtnad, å Publici koftnad , förrättas af milicen» T y at upodla en tienlig mark, och befättja denfamma med äboer, det gif- ver en vifs och mångfaldig afkaftning. Dertil med , är e£ upodladt och folkrikt land, et påliteligit förfvar uti et ri- ke. Då deremot en ödemark, hvarken är indrägtig, elle? förfvarar riket på annat fatt, än at den upvåcker affky och mifshag för fig.30 €>! X B ' las dem, fom hafva et vift antal upfödde barn; men de, fom hafva derutöfver, kunde blifva hug- nade med ftörre belöningar i proportion; ja, de fom blifvit vålfignade med många barn , kunde blifva befriade ifrån alla perfonliga afgifter: uti hvilka omftåndigheter Konung PHILIP ä. IV. i Spanien, lemnat ofs et efterdöme, i fit påbud af år 1623. Se BECMANNI hrft. orbis terrarum geogr. & Civ. Tom. 2. cap• /. p. 447. Genom brudfkat- ter, förfkott, cafTor, frivilliga fammanlkott, m. m. upmuntras folk at tråda uti tidiga giften. Uti Lucca, Stena, och Florentz år den inrättning gjord, at, når et flickebarn blifvit födt, infättes af för- åldrarne en vifs fumma penningar efter behag; lefver barnet til 18. år, får det igen infatzen 10. gångor fördubblad,, når det tråder i åktenlkap; men om det dör innom den tiden, tilfaller fum- man fielfva caflTan, jämför BOD1NUS de Republ. 6:te bok. c• 2. p. J040, Vid högtideligheterne uti Frankrike, öfver Hertigens af Bourgogne födeife år 1751 > giordes frivillige fammanfkott, hvarigenom månge^ giftermål ibland fattigt folk befrämjades, och på et års tid, innom en trakt af 3. mil om- kring Paris, den famma inberåknad, 2 7 0 0 0 . barn föddes af famma hionelag, fom då blefvo ftifta- de, fe phfltidn• n-,9 82. J7S2. At tilhålla folk til at ingå fkåligt tidiga giften , år et medel det få kal- lade jus Hageftoltiatus, i kraft hvaraf, de fom utan laglige orfaker dö ogifte, faftån de hunnit til manna ålder, anfes fafom onyttige medlemmar i fam-*§ X B i* famhållet, och all deras qvarlåtenfkap begripes under en art af Dana arf. Denna egendomens vårde i penningar, bör fedan infattas i Banquen, och derifrån utdelas til brudfcatter och bohags- hjelp åt fattiga åkerbrukare, flögde-idkare , fifkare och bergsmän, fom vilja tråda uti fkåligt tidiga giften. Vidare borde de ibland den arbetande hopén, fom, ehuruvål de hunnit til fina mogna år, och den ålder , då giftermål efter lag åro tillåtne, lik- väl ej bygga hjonelag, de, fåger jag, borde be- tungas m-ed viffa Crono utfkylder , hvarifrån de, fom gift fig vid den tiden, vore fria; hvilka af- gifter federmera kunde förökas, i proportion efter tiden, fom de förblefve uti ogift tilftånd. Uti deffe omftåndigheter hafva, ibland andre nationer, i fynnerhet Romarena gifvit ofs efterdömen, fom -äro värde at följa (V). " Sedan inbördes oenig-" heter, Triumvirater och Iandtförvifningar,u fåger E z den (O Detta intygar S A A V E D R A uti fin Idea Prmcipis Cbriftiano • Politici : p. 738. med följande ord: Antiqui få- ne magnam femper fobol; s propaganda babuere rationem, •ut ne deejjent unquam , qul in demortuorum iocum /uaederent. Et fuit ea res tam cordi Romanis, ut non (olum liberorum procreationi prdtmla proponerent, [ed ctclibem etjam vitam nota- rent infamt a. Likaledes fager du flor til tbe mirrovr of pa* iicie; Tbe latvs of tbe Romanes (Ivbo to all nations tvere 4 fatterne of vertue) did rigorousty p'u»ifb fuch as would not marrie , forbidding tbem aU pubiicke Offices, and disgräding tbem from alt fuch as tbey bade a/ready obtained. Btfides „ tbe rather to invite tbem to marriage, and confequentlj to ge-5 * € X H den vittre Atttfor til /' Efprit des- Leix r.ctra T xj. bok. 21, cap. p. 319. "hade mera förfvagat Rom, "ån något krig fom Romarena ånnu hade fördt, ?4 vore få invånare öfrige, och ftörre delen ogif- t e . Til at låka detta fenare onda, inrättade "C/ESAR och AUGUSTUS cenfuren, och ville åf- "ven fielfve vara Cenfeurer. C/ESAR gaf veder- " gållningar åt dem fom hade många barn; han "förböd qvinnor, fom voro under 4j. år, och "hvarken hade mån eller barn, at båra jonveler "och bruka öfvertåkta bårar: förtråffeligt fått at "angripa ccelibatet med fåfängan? AUGUSTUS utfat- "te nya ftraff för dem fom ej voro gifte, och för- "ökte deras belöningar fom voro det, och deras "fom hade barn, &c." Befynnerligen voro Ro- marena, under den tiden, då Romerfka riket tog lin början, mone om at befrämja tidiga giften. De lemnade åt giftermål och barnens a n t a l f å - dan heder och fådane förmoner, fom de hade lämnat ålderdomen. Slike förmoner lemnades 1:0 åt iteration, tbey gave priviledgei to fucb at bad manis cbilder», and be tbat bad mofl childem, bsd tbe greateji advantage, And '(P/tt foaneft preferred to pubtick cjjice and bonour, Samt något derefcer om Lacedsmonierne: LYCURGUS in hit la- Aid ordsi ne , tbat every citizen, tbat preferred eontinen- tie before tbe efiate of marriage, fhould be dehärred from all publtcke plays T yvhicb in tbofe daies Jvas a migbty rrprocb: and in Kvinter toben tbe cold träs fbarptfi, tbat tbe^bould be ftrippedy and forced to goe rtund afout tbe märket and cotnman ptace. Jlarke nafud.€i) ° (§£ åt dem fom allenaft ingått giftermål, utan af- feende på de barn, fom derarkunde upkomma, men 2:do meddeltes ftörre förmoner åt dem, fom ha- de barn, famt

3:0 ännu ftörre åt: dem, fom ha- de 3:ne barn. Gift folk, fom hade de måfta b a r n , blefvo altid mäft hedrade. Den utaf Råds- herrarne, fom hade ftörfta antalet af barn, ftod främft fkrcfven uti Rådsherrarnes catalogue, och feck förft uti Rådet fäga fin mening. Den, fom uti Rom hade 3:ne barn, var fri ifrån alla per- fonliga utfkylder. De fom voro ogifte, kunde ej fä något genom främlingars teftamente, och de fom väl voro gifte, men ej hade barn, fingo ej mera ån hälften. De föräldrar fom ej ville gifta bort fina barn, eller gifva morgongåfvor åt fina döttrar; blefvo dårtil tvungne af Öfverheten. En man af _ 60. år feck ej gifta fig med en qvinna af 5 0 ; ja, denna lenare feck ej heller gifta fig med en man fom var under 60. år, ty, fåfom la- gen hade lämnat ftora förmoner åt gift folk, vil- le den ej, at någre giftermål fkulie vara onyttige(/). At förtiga flere förnuftige fteg, hviike, få väl vid Romerika rikets början, fom under C/ESARS och AUGUSTI regering, blefvo tagne til befrämjande af fkåiigt tidiga giften. Menfedermera blefvo de gam- la Romerika lagarne, fom voro ftiftade til men- nifkoflåktets förökande, til tförita delen fmånin-, E 3 g o m (t y Befe om ak detta V JZfårit des Loixi Tern, bt sa. ai. d. 331.54 M X & gom affkaffade , coelibatet efterhand infördt, och Romerfka r i k e t alt mer och mer blottadt på folk («). Jag håller för onödigt at anföra flere exempel af de gamle folkfiagens flit och åhåga, at befrämja tidiga giften. Jag vil allenaft lågga til, at, i våra tider, hafva åfven åtfkilliga fam- hållen, gifvit ofs håruti berömliga efterdömen. Böra vi då icke åfven på det högfta beflita ofs o m , at befrämja et få lofvårdt ändamål? Utan tvifvel, befynnerligen, fom vårdslöshet dåruti år en af de nårmafte vågar til coelibat, men huru fkadeligit detta fenare år, lårer hvar och en finna fom öfvervågar hvad jag redan anfördt (*). §. 12. DEt fkulle vifferligen anfenligen bidraga til folkets förökande, uti vårt k. Fädernesland, " o m det, fom vi hårtils fagt om giftermålens be- f r ä m j a n d e , på behörigt fått, fkulle ftråcka fig åf- " v e n (u) Se L' Ej}rit des Loix T, a. b, 0,3* cap. a n ?. 333. feq. (x) Auttor til Lettres Per fånes, talar fåledes om få väl Hedningamas och Mahomefanernas, fom PåfvifKa förfam- lingens1 ccelibat : Ce métier, fager han, a anéanti plus rf' hommes, que les peftes les guerres tes plus 'fanglantes »' ent jamat* fait. On voit dan» chaque maifonf religieufe, une famiUe éternelle, ou il né natt f erJonne, £f qui f' entretient AUX dépens de toutes ies äutrest ces maifons (ont toujours ou- venes , comme autant de gouffret , ou {' enjevelijfens les raset futures.« X & "ven til tjenftefolket." En husbonde borde altfå förbindas, at uprauntra fit tienftefolk til paring, och deremot förbjudas, at, för giftermålets fkuld, upfäga dem utur fin tienft, famt at endaft för den orfaken neka , at antaga gifte perfoner i fin tienft. Husbonden fkulle aldeles finna fin räkning härvid, då han finge behålla fiendefolkets barn, til defs de fyldt n , år. Deremot bör han påläg- gas, at under den tiden, hafva all omf&rg för bar- nens upfoftran, lära dem fin Chriftendom, famt handleda dem til dygd och arbete. De husbönder, fom härvid anlagt flit, borde hugnas med någon belöning, men de förfummelige anfes med något ftraff. Det torde äfven vara nyttigt, at tjenftefol- kets barn, ännu blefve hos fina husbönder någon tid,.fedan de hunnit til åfvannåmde ålder, dock med lön; efter hvilken tid de kunde få fin frihet. Den nytta, husbonden fåledes fkulle hafva af tjen- ftehjonens barn, vore ganfka ftor; ty at förtiga det de kunde gagna honom, fedan de hunnit til fine mogne år, Ikulle de under barnaåldern, om de blefve rätt handledde, kunna föreftå allehanda fmå fyllor, fom paffade fig efter deras ålder, och likväl vore aldeles nyttige. Barnens föräldrar, fkulle äfven f å l e d e s qvarhålias uti husbondens tjenft, få vål at fe fine barn til godo, fom genom den kärlek de utan tvifvel fkulle få til husbonden, då de fågo den omforg han hade om barnens up- foftran och trefnad; ja, härtil vore de få mycket mera benägne, fom fådant löft folk, annars ej vi- tan3 < S m X B tan ftörfta fvårighet, kunde förförja (ig och fina barn. Härvid kunde någon invanda, at ehuruvål giftermål ibland tjenftefolk, år en högftnyttig fak, få väl för riket , fom för enikilta hushåll, torde dock ^underftundom, en husbonde öfverhopas med förmånge fådane barn; i fynnerhet, tyckas flika giftermål mera fkada ån gagna i Stockholm och de ftörre fläder, hvareft tjenftefolket måftedels år lättingar och tårande hjon. Men hårå fvaras, at i fall någre hushåll (kulle fålunda öfverhopas med förmycket folk, (kulle utan tvifvel andre ej hafva tilråckeligit antal deraf, i hvilken håndelfe, emellan dem kunde fke någon jämkning. Defsutan kan jag ej finna, at en förfiktig hushållare- ofta har orfak, at klaga öfver förmycket folk; emedan han altid kan finna gjöromål, fom kunna TyiTelfät- ta dem alla, om han annars år någorlunda för- mögen. Och hvad tjenftehjonens barn beträffar, få långe de åro fpåda, komma de honom ej på någon fårdeles koftnad. Jag medgifver gjärna, at tjenffcefolkets barn, fom födas i Stockholm och de ftörre ftåder, ej (kulle gjöra någon nytta, om de förblefve i tjenft hos Ståndsperloner, emedan de då gemenligen åro lättingar och tårande hjon; men de kunde dock gagna anfenligen , om de blefve infatte på fabriquer, (kepshvarf, hos handt- vårkare &c. eiler

kringdelte på landet. Således har jag någorlunda vift nödvändigheten af giftermålets befrämjande, åfven ibland tjenftefolk. Jag tror ock, at detta förflag (kulle vinna god framgång, omIi X S 37 om husböndren (kulle flippa, at för gifta tieHÖe- hjon', i f y n n e r h e t qvinsperfoner, betala några Crono-utlagör; då deremot, tillät i någon del år- •fåtta briften hos Cronan , för de ogifte fkulie be- talas dubbla, eller ock ännu ftörre utfkylder. MEn jag kan ej undgå, at vid detta' tilfälle omröra en omftåndighet. Ehuruväl fkåligt tidiga giftens befrämjande , iafom ländande til mennifkio - fläktets förökelfe, i allmänhet år en fak af ftörfta vikt och nytta uti et famhålle, bo- ta dock ingalunda hvarken polygamier, eller någon •annan otilborlig beblandelfe , tillåtas. Ty de barn, fom på fådant fått upkomma, åro måftedels fpin- kote, fiuklige, och af en aldeles förfkåmd natur, at förtiga det ftraff, fom, i fall fådane Iafter blef- ve tillåtne, fkulie hånga öfver land och rike. Defs- utan fe vi, at Skaparen, igenom lin underbara förfyn få delt mennilkofläktet på jordklotet, a£ gemenligen lika månge åro af bägge könen , och fåledes kan hvarken en man hafva fiere hufrrur, eller en huftru flere månner, utan at gå emot den Högftas ändamål. Utom de anförde omftåndig- heter, åro åfven otilbörlige fammanlag fkadelige, i anfeende til barnens upfoftran, fom nödvändigt kråfver föråldrarnas fammanboende. Uti Turkiet och andre orter, hvareft polygamier åro tillåtne, rönas nogfamt fkadeliga verkningar deraf. Deras exempel yifa, at polygamier och flere oordentelig- F heter,m X B h e t e r f n a r a r e minfka, ån öka folkhopen. Det kan ej eller annars vara. T y folkets ymnoga förökelfe, år en b e f y n n e r l i g GUDS vålfignelfe. Men igenom oordenteligheter och odygder århål- les aldrig någon vålfignelfe, utan tvertemot, van- trefnad och förbannelfe. Oanfedt derföre otukt och fkörlefnacf, i grund af föregående, alfvarligen böra hindras, få kunna de dock intet, genom lag och förordningar aldeles utrotas, utan deffe lafter blifva ännu ftörre och fvårare, genom barnens vanvårdande och förqvåfvande, derföre vifar fig däruti nödvändigheten af allmämw barnbus inratt- ningar, hvareft fådane barn, fom ej åro upkom- ne af några lagliga giftermål, och hvilka föräl- drarne ej vilja vidkännas, böra uptagas , fkötas och fålunda upfoftras, at de med tiden m i kun- na gagna det allmänna. Förfiktigheten torde åf- ven fordra, at man, till undvikande af barnamord, ej med mycken ftrånghet efterforfkar, hvilka få- dane fofter tilhöra, emedan man, genom hvarje- handa andra iåmpeliga utvägar, federmera likafullt kan få rått på de brottfliga, och befordra dem til vederbörlig nåpft (y). Åt fattiga föräldrar, fom hafva förmånga barn, böra antingen tildelas be- löningar och underhåll, fåfom ofvanföre år om- rördt, eller ock böra barnen infåttas på allmänna barnhus. 1 fynnerhet vifa fådane barnhusfinfto-. ta (?) Jämför Prof, BERCHS inledn, til allm, bujb, po/, c. .3. §• 9.i K § 39 ra nytta, i anfeende til tienftehjons barn , fom födas i (låder. T y de kunde båft och tjenligaft i dem upfödas. Defle barnhus borde vara mån ge, och inrättade hälft på landet, famt å Konungs - går- dar, dår fådant fmått folk, båft och låttaft kun- de få fin förtäring, famt hade båfta tilfållet, at af tjenlige perfoner blifva undervifte och öfvade uti få- dant, fom årfordras af en god husbonde och mat- moder på landet. Ifrån fådane ftållen, kunde man. fedan få gode och vålöfvade drängar och pigor, drångfogdar och hushållerfitor , åfven väl drago- ne och foldate - ämnen. Ja, åt dem, fom på det- ta fåttet blifvit upammade, kunde fådane ftållen, fom å nyo borde uptagas, fåkraft utdelas. Den- ne inrättning (kulle hafva någon likhet med Ca- dette - fcbolan i Ryfsland, famt vore vårkeligen [e- minarium för dygder och allehanda flögder. §• 14. f ^ | E t år onekeligit, a t , då förftånd och enig- JtJ> het finnas uti ftore hushåld, förfedde med tilråckelige ägor, utkomften i den håndelfen år båttre och fåkrare, ån då hushållen och ågorné blifva delade. Men fåfom förfarenheten intygar, at månge hufvuden kunna fållan fås under en hatt, få händer det efomoftaft, at ftore hushåll, hålft der månge gifte par finnas, åro upfyldte med trätor, oenighet och andre ölägenheter; hvaraf händer at fyflorne vanfkötas, och hushållningen löper fa- ra at ramla omkull. Håraf inhämtas altfå nöd- F % vån-m x & våndigheten af f ö r n ä m l i g a ft de ftörre lemmans klyfmng i mindre delar , famt torps inrättande. Et hjonelag fom har fin lilla affkilda del för fig, befrämjar rned ftörre drift och åhåga fin egen och fina barns välmåga, ån når månge par åro tilfam- man på en gård. Dertill med åro få af dem, fom vilja bygga hjonelag med hvarandra, af den förmögenhet, at de kunna emottaga och förefti något ftort hemman; och en ibland de ftarkafte driffiådrar til giftermål , år tilfållet at fä blifva husbonde och matmoder. Men jag behöfver ej mycket orda om nyttan af fådane. inrättningar, e.medaen den nogfamt år å daga lagd deraf, at vår höga Ofverhet intet långefedan utgifvit et /brorclnan• de om hemmans klyfmng; och hvad -planterandet af torp angår, få medgifver både förnuft och förfa- renhet defs ftora nytta. I fall åter några hem- man gåfvos , fom vore få fmå, at de ej kunde förförjaet hushåll, borde de flås ihop, på det bå- de innehafvarne kunde hafva fin tilråckeliga' nä- ring , och betala fina tilbörliga

utfkylder, famt derjåmte väl, handhafva och fköta fielfva hemma- nen. Derföre, fåfom förenåmde inrättningar fät- tja landtbruket i treffam gång, få gifva de åfven landtman tilfålle til paring, och fåledes bidraga til folkets förökelfe. §• 15. Lika fom näringslösheten år en af de förnäm-» fte orfaker til folkbriften uti et land, altfå. årm x n 41 år hvarjehanda nyttiga näring rfängs i n r ä t t a n d e och befrämjande , et af de fåkrafte medel at år» nå folkrikheten. Uti deffe fenare tider, har i vårt k. Fädernesland en våHignad början biifvit giord med nyttiga näringars inrättande, och hoppas man at, genom GUDS hjelp och vår nådiga Öf- verhets hulda förforg , Sverige lårer fnart nog deruti likna de trefnaite riken. Detta utiofva ym- nigt de tid efter annan inrättade fabriquer, ma- nufafturer, bergvårk, Sillfifkerie f o c i e t e t e n <3cc. Andra rikens berömvärda efterdåmen lära ockfå utan tvifvel upmuntra ofs, at ej eller hädanefter vara bekymmerslöfe uti en få nyttig fak. Men fåfom medel at vinna et få förtråfFeligit ändamål, fom hvarjehanda lönande näringsfångs upkomft år, låra följande kunna räknas: At fkickelige och förftåndige mån utfkickas på Publici koftnad fom fika efter, at förikaffa (ig en noga kundfkap om få val rudimaterierne, hvilka utlånningarne an- vånda vid fina fabriquer och handafiögder, fom fleifve inråttningarne af defle fenare , och fät- tet huru de handfkas med d e m ; om utlånnin-* garnes handelsftyrka, deras importer, exporter .och mera hvad dertil hörer ; om inråttningarne» proce^fferne och afkaftningarne vid bergvårkenj om åkerredfkapen och den öfriga ansningen vid åkerbruket j om hvarjehanda plantager, fårgeör- ter, f p e c e r i e r s tilvårkningar och mera fådant. At de, fom vid • fådane underfökningar användt flitj hugnas med belöningar, At man med prss- F 3 mier42 Ml X f mier och förmåner, lockar folk at upgifva förfla- ger til allehanda näringsfångs inrättande, och li- kaledes belönar dem , fom uptäcka inhemfka ru- dimaterier nödige til vare fäbriqver, famt dem, hvilka 'antingen härftädes kunna fortplanta fådane utlåndfke växter , hvaraf fpecerier förfärdigas , eller ock uptäcka inhemfka, af hvilka få-dant kram kunde tilredas, m. m. At man , igenom privile- gier och belöningar, förmår utlåndfke ken (In årer, at fåttja bo uti vårt k. Fädernesland, och härftä- des u t l ä r a fina konfter och handtvärk. Genom fådane utvägar, fkulle viflferligen näringsfången hos ofs fnart komma til mognad. Men af alle näringsmedel , böra vi förnåmligaft vara mone om, at updrifva Umcltbruket och bergverken til all möjelig högd. T y uti dem beftår Sveriges' för- nämfta ftyrka, och igenom dem kunna vi förnäm-' ligaft , ja, jag må väl fäga endaft, hålla jämvigt i handel med utlänningarne. Men beträffan- de fabrique och m a n u f a f t u r varor, fom hö- ra til räcken ocl väfftolen, böra vi ej til-vårka af dem til frörre ymnoghet, ån fom kan upgå hem- ma i landet, emedan utlänningarne föga lära handla af ofs defie varor. Tvert emot, kunna de ej gjår- na undgå, at emottaga vår koppar, vårt järn, våra bräder och trävirke m. m. för hvilka vi för- fkaffa ofs anten reda penningar, eller tilbyta ofs andre varor och rudimaterier, fom vår tid ej kan umbära, och likväl antingen icke kunna förfärdigas hemma hos ofs, eller ej under vårt Climat frambrin-- gas.m x i? 4} gas, eller ock fom vi åro nödfakade at emottaga til at bibehålla handel med vifTe nationer. Defsu- tan, (kulle jordens tiltagande upodiing kunna fys- felfåtta och förförja långt mera folk, ån något af de andre näringsfången, ja, vål alle de andre til- famman. Detta v.itnar MELON uti fin Ejfay foliti- cfue fur le cowmerce 23. cap. då han berättar om Frankrike, at , ehuru alla näringsfången dår- fiädes åro uti fullkomlig trefnad , likväl uti bemåite rike, af 20. delar invånare, iö. åro åkerbrukare eller landtmån, 2. delar flögdeidka- re, 1. del handlande, upbördsmån och borgare, famt en del Andelige, Militair och Civil Betjen- te. ^ Hos ofs år fannerligen en helt annan pro- portion. T y de tårande lemmarne, ja, åfven de, fom i Sverige åfias med handeln, åro- lan- det och flg fieifve till laft deruti, at de åro för- månge , men Jandtbrukare finnas förfå. Till b e f r å.m j a n d e af nytt ige näringsfång , ikulle •ockfå et oinfkrånkt utfkepnings lof vara nö- digt , på det landets afkomft ej måtte rutna i den arbetandes hand, och han fåledes få in- tet för fin möda , famt all luft förfvinna til vidare arbete. Vid detta tilfålle kan jag ej Jämna oomrördt, at , till folkets -upmuntran till h v a r j e h a n d a näringar, år en härlig in- rättning giord uti vårt k. Fädernesland , ge- nom Mamifaäur och Järn Contoiren, hvarutaf fker , at landets producter ej komma at ligga fiie arbetande til tunga a ej. heller defTe fenare j kunna44 m)o(14 Jtunna tvingas, at fåija dem för et vår .k, fom v- ore dem (ieifve til Ikada. §. 16. W Åizaretters eller Siukbus inrättningar , fåfom i _ j de. ganfka mycket bidraga til "folkets con- fervation , altfå k a n n a de åfven med ftörfta fkål räknas för medel at årnå f o l k r i k h e t e n . Huru många lif, fom annars af fattigdom och vanfkötfel ofelbart ikulle omkomma, blifva ic- ke därigenom befparde, at de uti fådane hus njuta all tilbörlig fkötfel och alla. tjenliga lä- kemedel för intet ? Vårt k. Fädernesland har rönt fälla frukter af fådane inrättningar ; ty ganfka få hafva dödt af dem, fom til Laza- rettet i

Stockholm få ifrån landsorterne , fom ifrån andre (råder jämte Stockholms egna in- byggare i n f l y t t a d t , utan måftedels hafva de lyckeligen igenomgått fine curer. Till famma lofliga ock högftnyttiga ändamål , nemligen de fiukas återhållande till hålfan, åfven ock fiukdo- mars förekommande, Ikulle icke litet bidraga, ©m Provincial Medici vore månge och förfarne, ty en enda kan ej tilråckeligen betjena hela pro- vincen. Deffe borde jåmvåi förefes med tilråcke- liga löner, till få mycket ftörre upmuntran för dem, at använda all flit på de fiukas anfning. Li- kaledes borde dem lemnas penningefummor til medicamenters förlkaffande, med hvilka de ikulleMl)°C & 45 betjena de fättiga fiuka utan betalning, hvilket är få mycket nödigare fora ingen fattig annars vågade (ig at tillita någon Medicus. Man kan ej nogfamt beprifa Kongl. Svenfka Collegii Mediet an- ftalt derutinnan, at det af de medel fom famlas ge- nom utlåndfka mineralvatnens införfkrifvande, utdelt åt Meätci i Baket fonder til refors anftållande famt ttnedicamenters upköpande och utdelande. $• 17. ET fådant mifsbruk af ammor har på vår tid upkommit, at den fom vil paffera för något mera än en bbnde, nödvändigt måfte hafva am- ma för fina barn. Detta bör få mycket mera håmmas ,* fom både förnuftet och förfarenheten fulleligen beftyrka, at ingen föda år tjenligare för et nyfödt barn ån modrens egen miölk^ fåfom den måft proportionerade fpis efter barnets då varande tilftånd, Defsutan år ingen efter naturli- ga lagen dertil få mycket förbunden, fom mödrar- •ne (ielfve. Når man håртil lägger, at barnets ans och fkötfel gemenligen förråttas med ftörre öm- het och omforg af modren ån af någon amma, få lårer nogfamt fkönjas nyttan och nödvändighe- ten af mödrarnes egna handhafvande vid barnens föda och vårdande. Den kårlek barnet natuiiigen fattar för fin moder derigenom, at det födes af hennes egen mjölk, kan ej annat ån uteblifva då det betienes af en amma. Man löper åfven åcke liten ^fara ^vid ammors brukande; ty man &an ofta råka på en fådan, ,fom år befmittad med G nå-4 6 a X & någon förderfvelig fiukdo.m, hvilken genom dåg* giandet fortplantas pä barnet. Af föregående om- fiåndigheter lårer falede,s tydeligen kunna inhäm- tas, at det vore nyttigaft om amme-.tjenii.en alde- Ies blefve affkaffadj men fåfom detta ej mera år at hoppas, lä bor åtminftone det itora mifsbruk, fom nu lör tiden år af ammor, hämmas och de- ras tjenft infkrånkas innom de förnämare. Men härvid blirver aock, i grund af föregående, den föriiktigaet nödig , at någon CMedictis fkulle un- derföka , huruvida perfoiid cjiitsftionis kunde med fåkerhet nyttjas til amma eller ei. §. 18. EN af de fåkrafte vågar at ernå folkrikheten, år, at på det möjeligafte -befiita fig om folkets befparmg, hvilket vi böre gjöra bland annat åft- ven i få måtto : " a t de fom efter lagen förvårkat "lifvet, men likväl ej begått få grofve. brott, at "de på intet fått kunna benådas dermed, blif.va "nyttjade til allehanda publique värk, fåfom fåfl> "ningsarbefce, a n k a r f m i d e & c . " De k ande fåledes gjöra landet ftor nytta , och derjåmté fåkert förvaras, famt umgälla fina brott antin» gen hela fin lifstid, eller ock någon mindre tid, alt efter brottets ftorlek. Vi kunna med alt fog fägna ofs deröfver, at detta vårkftålles uti vart k. Fädernesland, och at de , fom i anfeende til fina brott, kunna fkonas med lifvet, måiiedeis användas til lifstids arbete. Men jag viii ännu omröra en omilåndighetj nemligen: at de fom bhf-m x & 47 blifva domde til landsflyktighet, åfven borde bru- kas hår til. T y då kunde de likväl vara Riket til någon nytta, når de tvertom under landsflyktigheten ej kunna gagna det på minfta fått, utan fnarare, genom hvarjehanda arga och på håmd fyftande ftåmplingar, Ikada fitfr Fädernesland. §• l 9- C^Åledes har jag nu upgifyit de medel, jag oförgri- Ö peligen tykt vara bidragande til folkrikheten uti vårt k. Sverige. Det vore önfkeligit, at vårtFådernes- land fnart åter måtte blifva kalladt vagina gentium. Men fåfom folkets myckenhet mera fkadar ån gagnar, når dermed ej rått hushållas, få bör man vara defto monare om, at alle inbyggare måtte hafvafin näring, på det fått, at de derigenom både förförjafigfielfve och gagna det allmänna.' - Håртil torde följande ömftåndigheter något bidraga: 1:0 At tis,geri hammas. Dageliga årfarenhe- ten vifar , at ganfka många, fom likväl genom lofiige näringsmedel väl kunde förförja fig, flå fig uppå denne den nåftan aldrafåmfte och nedriga- fte födkroken*. Genom fådant folk bedrifvas män- g-e olagligheter, fåfom GUDS namns mifsbruk, lignerie , ftöld och dylikt. Det år få mycket fvå- rare at akta fig för dem, fom de under tiggare- namnet hafva en fri tillgång uti alle hus. Således vore af nöden , at allmånne arbetshus blefve inrätta- de, uti hvilka tiggare granneligen blefve infamlade och under en ftrång upfigt, handledde Xil Gudsfruk- tan, dygd och arbete. Håruti har-Konungen i Preuf- G a fen.48 Ig) 0 (g fen gifvit ofs et lofvårdt efterddme uti defs tnrkt- ning af et allmänt arbetshus jw tiggare i deft rek- äence (lad Berlin» Vårt k. Fädernesland fkulle utan tvifvel ej tilfkyndas någon ringa nytta, då de, fom nu kunna anfes för tårande matkar, på åfvannåm- de fått blefvo handledde (z). n- 12 ,'° 'in °a an dr & Än de fom Sro aldeles a- Ihckehge at tjena, intagas, i boflntaler. Detta bör få mycket nogare i akt

tagas, fom det aldeles år lindande emot hofpitalernas och fiukhufens in- rättning, at antaga andre ån dem, fem antingen S fina medborgares tjenft, och fåledes pa lin ålderdom böra njuta någon hugfvalelfe, eller ock foni genom fiukdom och andre tillfälligheter» blifvit ofkickelige at tjena fit Fädernesland. 3:0 At inga losdrifvare lidas. Med lösdrifvare för- ftår jag fådane perfoner,fom olkattlkrefne löpa af och til, famt ej hafva något fåkert hemvift, hvilka noga böra efterforfkas och användas til nytta för landet.* 4:0 At mifsbruk af Herredrängar hammas. Hög- färden, fåfängan och öfverflödet har på vår tid gådt ____ få (2) M a n kan ej uran befynnerlig rörelfe f e , huruledes folk af bägge könen och af hvad ålder fom hälft, allenaft dé hafva eller kunna förebara något lyte, är Riket til laft igenom tiggeri; då likväl d e n , fom med nog tunga t i g ' gare pofor förmår gå omkring, ofta i eiakt vägelag , med långt ftörre lätthet och nöje kunde fitfja innom knutarne, och rundeligen föda fig med fit arbete ; j a , man har exem» pel på dem, fom varit födde helt blinde och blifvit fto- re koaftnärer.m x i B 49 få lånet, at de fom vilja paffera för något förnäme, måfte nödvändigt underhålla en hop onyttiga hion> fom ei giöra ftort annat, ån flå dank om dagarne och öfva fig på en hop fkalkftycken. Tånk hvad båtnad vore det icke för Riket, om detta mifsbruk blefve at- minftone till någon del affkafifadt,och fadane perfoner brukade vid hvarjehanda nyttiga näringsfång. §• a o - Ä T lindra olågenheterne af folkbriften, dårtil tor- de åfven följande a:ne omftåndigheter bidraga: i ;o At intet manbart och manvuxrt folk, fa val vid fabriquer och handtvär k , fom vid åkerbruket och andra näringsfång, nyttjas til fhdane gjbromaly fom ut- af barn eller ålder(tigit ocb bräkligit folk kunna för- rättat. Oanfedt denne fats i fig fielf år klar och oftridig» få finner man dock, at den ganfka litet blifver efterlefvad. Deraf händer, at tilfålle aldeles betages bara och gammalt famt fvagt och bräkligit folk, at efter fin förmåga gjora fig fielfve och det all- männa något til nytta. De bfifva derföre få godt fom tvungne at förnöta fin tid i lättja, fom åi enfordom- melig moder til okunnoghetfamt allehanda lafteroch odygder. Förenåmde omftändighet år altderföre vård at noga handhafvas. I lika måtto denne nemhgen: o*o At in?a lättingar mh fkydddas under bvadjkm det vara ma. Konung GUSTAV d. J:ffe låt genom en ftadga om köphandlare, gifven Upfala år 1546 aimant påbinda, at några refor hvart är, fkulle alt onyt- tigt folk utur alla ftåder utmönftras och til lands*- bv°-den förvifas, på det landtbrukarne måtte lig af Q 3 dem5®) o < \ dem til fin åker och ån g; betjena {a ti), Öfifkelio-it ™ V n ^ n n r T d e l f ö k n ! n g a r ä f v e n n u m a t t e hålla°s' ty man fkulle fakert hitta pa en tior hop onyttigt folk, fom uppehaLer fig i ftåder, under det goda och he- derliga namnet at vara närande lemmar. c m * n e enfaldige tankar om Svenjka fo kort{lem Jag har allenaft med matta får- goi a.ikildrat en fak, fom fordrar en vidftråktare kun- skap ocn et mera ftadgat omdöme, ån hos miff kan finnas. Ämnet år defsutan af ftor vigt, och få rik c at det ärfbrdrar et helt värk. Hvem undrår d i p Ä detta arbete år ofullkomligit, det är, at fodret liknar fin upaofsman 1 Jag utbeder mig likväl B L din be- V f V ^ Ö f Ö f r i g i t n 6 g d ' a l l e n ^ ' j a g h&l medelft gifvit något vittert Snille anledning, at tanka vidare uti en fak, hvilken få nåra rör hela Fäderneslandets vål. Se Herr CanceUie-Ridet S T E N M A N S Riksda- gars oib mötens beflut 0V. del. i. p. JJ9. M i n H E R R E . ' .En färdigt fig i tid på vädjoban begifver f Har äfven tidigt hopp det mål af Iyklipt'nå Som utaf många fökt, men fällan funnit blifver: _ Fullbordan ajdrig piär defs längtan undanta. Ucii den i unga år med fKicklighet lärt finna Den vägen, fom til konft och vitter idrått bär; Har lika billigt hopp den mognad til at vinna Som bland de lärdas flock ej allmän vara plär» M i nM m tancka nu med fkäl det ämnet månde r ö M , D ä E r , M i n H E R R E , vi i ungdoms våren fe A f grundlig virterlek et lyfand' prof f r a m f ö r a , Som åt mer mogna å r , k u n d ' riklig prydnad g j e ; " D e n qvickhet fom här röj°s, den d j u p a granfknings g å f v a ? U t v i f a klart hvad än utaf E r v ä n t a s b ö r ; T y h v a d för frukter fkall väl icke åldren lofva Af d e n , hes hvilken man få tidig mognad f p ö r ? M i n frögd häröfver jag med ord ej kan u t f ö r a : M i n penna ej förmår den lifiigt fkildra af5 D O C K må J f ä k e r t t r o , at jag ej fKall uphöra E r t väl at ö n f k a , tiPs J a g b ä d d a s i min graf* Lef Jänge och fullfölg den b a n e , J h a a b ö r j a t 1 Så får vår allmänhet en gång med fägnad (i, H v a d i E r F A R vi m i f t , D E N vi än billigt f ö r j a , U t a f D E S S v ä r d a Son än kunna ärfatc bli. B E R E N D T O T T O R E H B I N D E R - _ _ _ _ Detta lårda arbetes vårda Författare, Herr J O H A N B R O W A L L i U S . IN n a n et !ar d v i d a r e måfte fakna de fördelar, tarfvo* ocl* f ö r n ö j c l f e r j f o m annars arbetfamt folks lyftmäte ägnar ock a n f t å r , bör det richtas af invånare. N ä r fnilfet b a - nar vägen för idoghet och fohibriflen ti! fallo redjes ur v ä - g e n , hvilken lika fom upfuger d t n f a f t , f e m uplifvar v å r hushåinings (lam, få prålar et land af trefnad och g a g n a n d e fiandteringar, Sjelfva länders lägen utmärcKä nogfamt, hvad' fkilfång flcönies

emellan b r u k b a r e rymder, der naturer med ö 1 i> ka grantfynther och drift undeihjelpes af den ädfa konften, oefe konften fkiliachrigt u n d e r f l ö d j t s af arbetfsmma h ä n d e r . E t land ligger utan genfagu t lägervall och ö d e s m å l , en» daft derföre at näringsfangen ej upbringas til fin högd af n o g arbetare, alla fädegrenar carfva fin fullkomliga ans och höfs- tiing ,gg»8! O ; IS H p ! Wr Sm 4&y siing, har höfves al c fa foJ k , har bötä vett och arfeetfamhet paras cil aillmänt väl. Mengden af invånare vifar då fin .fullkomliga ftyrcka, när dolda naturfens gicmmor och diupa grufeer noga och väl ranfanas, alla tingens hate efter viffa la- gar utforfKas, hushå!ds vettet med nya påfund förökes, jor- dens älfter efter konftens iledftång flitigt upodJas, jilögdeJlam- itier ftälles i behörigt fkicK, handelen enligt tidfens hvälfnin* gar förliKtigt idkas, lamt de til allmän fördel utrönte mål ernå fnabb värkftållighec och Krafrigfte utöfning. Den är fåledes dubbel heder, wärd, lom botar det allmännas refvor och up- fyller Etati fnillens lärgirigher. Svitjods foikbrift granfkes af "Ehr, Min H E R R E , med moget vett i närvarande vittra arbete; J utftaken* värdigt botemedlen til defs uphäfvande; J ftadgen genom Edra til de lärdas granfkriing afgifna redige förilags me- ningar, fanningen om vårt fpådda välftånd; J Jofven redan Våra famåldrige landsmän platfer fom i ljuflighet täfla med bäft häfdade i verlden, ailenaft folket fnabt ukes; J förfakren rikskroppen om tidiga afkaftningar af ökadt folks oförtrutne arbeten i handel, flögder och landsfkiötfeln 5 Samhällets väl är Edort föremål, och detta arbetets egenteliga fynprick. Vär- doge yrken! J förtjenen det allmännas kiärlek, och ådragen Ehr alla rättfmtas beröm. Vårt lårdoms fäte fom famlat fäl- la frukter af Ehr falige Herr Faders infikts vidd , har nu mera i odödlighetens äreftod riftat hans höga loford och Jyfande beröm; den af Herr Bifkopen anförda fluderande ungdom, vifar nogfamt, hvad lius den haft af en få Tindrande Jed - ftierna på lärdoms och dygdenes vädjobahn. E d o r , M i n H E R R E , grundejiga kundfkap i de benigafte och mäft inveklade vetenfkaper Jofvar ofs en fäll framtid. J utre- den med ftädadt vett och fynnerlig qvickhet faker , fom förordfaka fkarpfytite hjärnor bråk. Allmakten låte Eder efter denna fådden fnart upbära en bördig fkörd och rike» lig belöning! önfkar C H R I S T I E R N S A L M É N I U S , # *• * $ £ & mr fi